

УДК 342.5

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.04.2.15>

СУБ'ЄКТИ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ ВПРОВАДЖЕННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ПРАВОСУДДІ УКРАЇНИ

Бессонов О.В.,

*аспірант кафедри кримінального права і процесу,
Хмельницький університет управління і права імені Леоніда Юзькова*

Бессонов О.В. Суб'єкти публічного адміністрування впровадження та використання штучного інтелекту в правосудді України.

Стаття присвячена визначенню суб'єктів публічного адміністрування впровадження та використання штучного інтелекту (далі – ШІ) в правосудді України. Наголошено, що актуальність цього питання обумовлена необхідністю чіткого правового визначення ролі таких суб'єктів з метою забезпечення прозорості, ефективності та законності цифровізації сфери правосуддя в Україні. Розкрито доктринальне розуміння поняття «суб'єкти публічного адміністрування», а також вузьке та широке розуміння поняття «публічна адміністрація». Запропоновано розглядати суб'єктів публічного адміністрування впровадження та використання ШІ в правосудді зважаючи на широке розуміння поняття «публічна адміністрація». Основою для виокремлення суб'єктів публічного адміністрування впровадження та використання ШІ в правосудді України стала конституційна норма про здійснення державної влади законодавчої, виконавчої та судовою гілкою влади. Розглянуто нормотворчі, контрольні та бюджетні повноваження Верховної Ради України та її комітетів (Комітет з питань правової політики та Комітет з питань цифрової трансформації) у цій сфері. Зазначено, що органи виконавчої влади відповідальні за формування та реалізацію державної політики у сфері цифровізації, в тому числі впровадження технологій ШІ. Відповідно розкрито роль Міністерства цифрової трансформації, Міністерства юстиції та Міністерства освіти і науки у впровадженні та використанні ШІ в правосудді України. Наголошено, що вказані суб'єкти наділені повноваженнями загального характеру, тоді як Державна судова адміністрація України відповідальна саме за впровадження інновацій у судову систему України. Зазначено, що організаційно-технічне забезпечення цифровізації покладається на апарат суду, який реалізує ці завдання також у взаємодії з Державною судовою адміністрацією України. До суб'єктів впровадження та використання ШІ в правосудді зважаючи на норми чинного законодавства віднесено також Вищу раду правосуддя та органи суддівського врядування – Раду суддів України та з'їзд суддів України. Зважаючи на широкий підхід до визначення суб'єктів впровадження та використання ШІ в правосудді України акцентовано увагу на доцільності включення до їх переліку міжнародні організації (ЄКЕП, КРЕС). Зазначено, що останні не є прямими суб'єктами публічного адміністрування в межах держави, але можуть бути його зовнішніми учасниками чи партнерами, які впливають на політику, формування стандартів впровадження та використання цифрових технологій, у тому числі ШІ в правосудді.

Ключові слова: публічне адміністрування, цифровізація, штучний інтелект, правосуддя, суд.

Bessonov O.V. Public administration entities involved in the implementation and use of artificial intelligence in the justice system of Ukraine.

The article is dedicated to identifying the subjects of public administration involved in the implementation and use of AI in the justice system of Ukraine. It emphasizes that the relevance of this issue lies in the need for a clear legal definition of the roles of such subjects to ensure transparency, efficiency, and legality in the digitalization of justice in Ukraine. The doctrinal understanding of the term "subjects of public administration" is analyzed, along with both narrow and broad interpretations of the concept of "public administration". It is proposed to consider the subjects of public administration in the context of AI implementation in justice based on the broad interpretation of public administration. The constitutional principle of state power being exercised by legislative, executive, and judicial branches served as the basis for identifying relevant subjects. The legislative, oversight, and budgetary powers of the Verkhovna Rada of Ukraine and its committees (in particular, the Committee on Legal Policy and the Committee on Digital Transformation) are reviewed. It is noted that executive authorities are responsible for shaping and implementing state policy in the field of digitalization, including the introduction of AI technologies. In this regard, the role of the Ministry of Digital Transformation, Ministry of Justice, and Ministry of Education and Science in AI implementation within Ukraine's justice system is outlined. It is emphasized that these bodies have general-purpose powers, while the State Judicial Administration of Ukraine is specifically responsible for introducing innovations into the judicial

system. The organizational and technical support for digitalization lies with the court staff, who carry out this task also in cooperation with the State Judicial Administration. Based on current legislation, the High Council of Justice and judicial self-government bodies – the Council of Judges of Ukraine and the Congress of Judges of Ukraine – are also included among the subjects of AI implementation and use in justice. Given the broad approach to defining such subjects, the article highlights the advisability of including international organizations (such as CEPEJ and CCJE) among them. Although these organizations are not direct subjects of domestic public administration, they may act as external participants or partners influencing policy and the development of standards for the implementation and use of digital technologies, including AI in justice.

Key words: public administration, digitalization, artificial intelligence, justice, court.

Постановка проблеми. Імплементация технологій ШІ у правосуддя України вимагає залучення різних суб'єктів, які виконують свої специфічні функції. Зважаючи на вказане особливого значення набуває питання визначення суб'єктів публічного адміністрування впровадження та використання систем ШІ у правосудді. Очевидно, що чітке правове визначення ролі кожного з цих суб'єктів є основою для прозорості, ефективності, законності цифровізації сфери правосуддя в Україні, що й обумовлює актуальність цього питання.

Мета дослідження: визначити суб'єктів публічного адміністрування впровадження та використання ШІ в правосудді України.

Стан опрацювання проблематики. Аналіз досліджень і публікацій свідчить, що вказане питання не було комплексно розкрито серед науковців. Хоча впровадження і використання ШІ в правосудді є актуальним, однак коло суб'єктів відповідальних за це не розглядалось. На окремі повноваження в цій сфері, наприклад Державної судової адміністрації України, апарату суду тощо, зверталась увага лише при вивченні правового статусу таких суб'єктів. Вказане свідчить про необхідність узагальнення існуючих здобутків наукової доктрини та аналізу норм національного законодавства для наукового розроблення цього питання.

Виклад основного матеріалу. В.В. Терещук визначає суб'єктів публічного адміністрування як суб'єктів адміністративного права, які здійснюють публічне адміністрування та мають статус цих суб'єктів [1]. Наукова доктрина до суб'єктів адміністративного права відносить: фізичних осіб – громадяни України, іноземці, особи без громадянства; юридичних осіб – органи виконавчої влади, будь-які інші державні органи, органи місцевого самоврядування, об'єднання громадян, підприємства, установи, організації (в особі їхніх керівників, які очолюють органи управління цих підприємств, установ, організацій); колективних суб'єктів, які не мають ознак юридичної особи, але тією чи іншою мірою наділені нормами адміністративного права певними правами і обов'язками: структурні підрозділи державних і недержавних органів, підприємств, установ, організацій, деякі інші громадські утворення тощо [2, с. 103]. Ю.П. Битяк та Н.П. Матюхіна вважають, що поняття «публічна адміністрація» доцільно розглядати у вузькому та широкому сенсах. У широкому значенні до публічної адміністрації, крім органів публічної влади, відносять також органи, які не входять до неї організаційно, але виконують делеговані нею функції. У вузькому значенні під «публічною адміністрацією» розуміють органи державної виконавчої влади та органи місцевого самоврядування як складники системи органів публічної влади [3, с. 30].

У межах дослідження доцільно розглядати суб'єктів публічного адміністрування впровадження і використання ШІ в правосудді з огляду на широке розуміння поняття «публічна адміністрація». Відповідно до Конституції України державна влада поділяється на законодавчу, виконавчу та судову [4]. Верховна Рада України як вищий орган законодавчої влади, відповідальна за правове регулювання цифрової трансформації судочинства. Хоча спеціального закону про ШІ в правосудді поки немає, його необхідність активно обговорюється. Парламент також має врегулювати процесуальні аспекти застосування ШІ, права учасників процесу та відповідальність за зловживання. Крім того, Верховна Рада України ратифікує міжнародні договори, що стосуються цифрового правосуддя та етичних стандартів. Після конституційних змін 2019 року парламент зобов'язаний забезпечити реалізацію курсу на вступ до ЄС, що включає гармонізацію національного законодавства із правом ЄС, зокрема щодо ШІ. Відтак Верховна Рада України є ключовим суб'єктом імплементції положень Європейського акту про ШІ, ухваленого 13.06.2024 р.

Верховна Рада України впливає на впровадження ШІ в правосудді не лише через законотворчість, а й завдяки контрольним і бюджетним повноваженням. Так, п. 33 ч. 1 ст. 85 Конституції України передбачено, що парламент уповноважений здійснювати парламентський контроль у межах, визначених Конституцією та законом [4]. Верховна Рада України здійснює парламентський контроль через слухання, засідання комітетів, тимчасові комісії тощо. У структурі парламенту діють Комітет з питань правової політики та Комітет з питань цифрової трансформації. До предметів

відання Комітету з питань цифрової трансформації належить: законодавчі засади цифровізації та цифрового суспільства, Національна та державні програми інформатизації, державні інформаційні ресурси, електронні реєстри та бази даних, розвиток цифрових компетентностей тощо, тоді як Комітету з питань правової політики – оцінка відповідності законопроектів Конституції України, стандарти нормотворчої діяльності та планування законодавчої діяльності Верховної Ради України, конституційне законодавство [5]. Обидва комітети беруть участь у впровадженні ШІ, оцінюючи пілотні проекти, координуючи дії держави, розробників і громадськості, а також сприяючи дотриманню принципів права, прозорості й недискримінації.

Важлива функція Верховної Ради України як суб'єкта публічного адміністрування впровадження і використання ШІ в правосудді – бюджетна. Під час реалізації цієї функції парламент затверджує фінансування цифрових ініціатив у сфері правосуддя, а також пілотних проектів пов'язаних з інтеграцією ШІ у сферу правосуддя.

Таким чином, роль Верховної Ради України полягає у законодавчому забезпеченні, контролі за виконанням чинного законодавства, адаптації національного правового середовища до європейських принципів використання ШІ. Натомість формування та реалізація державної політики у сфері цифровізації, в тому числі впровадження технологій ШІ, покладено на органи виконавчої влади.

О.С. Дніпров зазначає, що виконавча влада це єдина гілка влади, яка має дуже велику та розгалужену систему органів, що здійснюють владно-розпорядчу діяльність, яка не притаманна іншим гілкам влади. Система цих органів побудована в ієрархічному порядку, при якому органи нижчих рівнів підпорядковані органам вищих рівнів [6, с. 59].

Вищим органом у системі органів виконавчої влади є Кабінет Міністрів України (ст. 1 Закону України «Про Кабінет Міністрів України») [7]. Уряд України затверджує концептуальні документи та стратегії. Підтвердженням цьому є затверджена Концепція розвитку штучного інтелекту в Україні у 2020 році та План заходів з реалізації Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні на 2021–2024 роки. Крім того Кабінет Міністрів України координує діяльність центральних органів виконавчої влади, серед яких пропонуємо звернути увагу на Мінцифра, Мін'юст, МОН, Державна судова адміністрація України.

Відповідно до Положення про Міністерство цифрової трансформації України від 18.09.2019 р. до завдань Мінцифри віднесено забезпечення формування та реалізація державної політики у сферах цифровізації, цифрового розвитку, цифрової економіки, цифрових інновацій та технологій, робототехніки та роботизації, розвитку ШІ, розвитку напівпровідникових технологій, електронного урядування та електронної демократії, розвитку інформаційного суспільства. Мінцифри відповідно до покладених завдань розробляє пропозиції щодо: 1) прийняття або внесення змін до нормативно-правових актів з питань впровадження та використання роботів і роботизованих механізмів, розвитку ШІ, напівпровідникових технологій; 2) сприяє розвитку ШІ в Україні; 3) координує в межах своїх повноважень проекти, пов'язані з технологіями ШІ; 4) сприяє впровадженню у державних органах та органах місцевого самоврядування технологій цифрових трансформацій [8].

На відміну від Мінцифри, Мін'юст і МОН не мають чітко визначених повноважень щодо впровадження ШІ. Водночас Мін'юст бере участь у розробці законів та підзаконних актів, що стосуються застосування ШІ у правосудді [9]. Згідно з Планом діяльності Мін'юсту на 2025–2027 роки, міністерство сприяє забезпеченню справедливого правосуддя, підвищенню довіри до судової влади та виконанню міжнародних зобов'язань України щодо зміцнення верховенства права [10]. Отже, Мін'юст відіграє роль у забезпеченні балансу між впровадженням ШІ та дотриманням прав людини і справедливого судочинства.

У свою чергу діяльність МОН має важливе значення для формування кадрової, наукової та інноваційної бази впровадження ШІ в правосудді. МОН відповідає за державну політику в освіті, науці та інноваціях, розробляє відповідні законопроекти та стимулює розвиток високих технологій [11]. Згідно з Планом заходів з реалізації Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні на 2021–2024 роки, МОН разом із Мінцифри проводить інформаційні кампанії в школах і сприяє науковій співпраці з міжнародними дослідницькими центрами в галузі ШІ [12].

Якщо повноваження вищевказаних суб'єктів є загальними, то ДСА відповідальна саме за впровадження інновацій у судову систему України, включаючи IT-інфраструктуру. Відповідно до Положення про Державну судову адміністрацію України затвердженого Рішенням Вищої Ради правосуддя від 17.01.2019 р. № 141/0/15-19 ДСА є державним органом у системі правосуддя, який здійснює організаційне та фінансове забезпечення діяльності органів судової влади в межах повноважень, установлених законом [13].

С. Белявська розглядає ДСА як невід'ємну частину інституційної складової організаційно-правового механізму впровадження інновацій у судове управління. Науковиця зазначає, що ДСА суб'єкт опосередкованого та безпосереднього впровадження інновацій у судове управління, діяльність

якого спрямована на сприяння ефективному здійсненню правосуддя [14]. Аналіз та узагальнення положення національного законодавства також дозволяє зробити висновок, що ДСА відповідає за: створення й підтримку інформаційної інфраструктури судової системи, координацію цифрових реформ. На сьогодні хоча й не повноцінно, але функціонує ЄСІТС і на її основі можлива інтеграція алгоритмів ШІ для автоматизації обробки даних, аналізу документів та оптимізації роботи; фінансування та технічну підтримку; навчання працівників судів; моніторинг ефективності застосування ШІ. Крім того, вона може ініціювати зміни до законодавства та розробляти інструкції щодо використання ШІ в правосудді.

Серед органів судової системи важливу роль у впровадженні технологій ШІ відіграє Вища рада правосуддя – незалежний конституційний орган, що забезпечує незалежність і професійність судової влади [15]. У 2021 році ВРП погодила проєкт реалізації Концепції розвитку штучного інтелекту та запропонувала запустити пілотний проєкт автоматизованого розгляду ШІ судових справ про адміністративні правопорушення із формальним складом, наприклад за ст.ст. 142, 122, 152¹ КУАП, без участі судді. ВРП також активно підтримує інформатизацію та оптимізацію роботи судів. Для цього ще у 2018 році було створено Постійну комісію з питань ЄСІТС, яка аналізує прогалини в її функціонуванні, а у 2021 році – Координаційний комітет з реалізації цифрових проєктів у правосудді, до якого увійшли представники ВРП, Мінцифри, ДСА, Верховного Суду, Мін'юсту та інших інституцій [16].

У межах дослідження варто також відзначити роль апарату суду на який покладається організаційно-технічне забезпечення цифровізації: впровадження електронного суду, забезпечення роботи ІТ-систем, баз даних, електронних комунікацій, відповідальність за інформаційну безпеку та технічний захист у співпраці з ДСА [17].

Серед суб'єктів публічного адміністрування впровадження і використання технологій ШІ у правосудді необхідно звернути увагу на органи суддівського врядування – з'їзд суддів України, Рада суддів України, яка у період між з'їздами суддів України є вищим органом суддівського врядування. Рада судів України відповідає за забезпечення незалежності судів, організаційне забезпечення їхньої діяльності та має стежити за впливом ШІ на судову незалежність. Крім того, вона надає роз'яснення щодо Кодексу суддівської етики та пропонує зміни до нього [18], що є важливим з огляду на етичні виклики, пов'язані з використанням ШІ.

Національна школа суддів України виконує посередницьку роль між розробниками цифрових технологій і судовою системою, забезпечуючи підготовку кадрів. Відповідно до закону, вона має спеціальний статус та здійснює професійну підготовку кадрів для системи правосуддя і науково-дослідну діяльність [19]. З огляду на свої повноваження, вона обов'язково має залучатись до розроблення та впровадження навчальних програм, що охоплюють правові, етичні, практичні аспекти використання ШІ в правосудді, формування стандартів цифрової грамотності у сфері правосуддя тощо.

До суб'єктів публічного адміністрування впровадження та використання ШІ в правосудді доцільно відносити й міжнародні організації. Хоча вони не є прямими суб'єктами державного управління, але як зовнішні партнери впливають на формування політики, стандартів і практик цифровізації правосуддя. Це актуально для України як держави-кандидата на вступ до ЄС.

Серед таких організацій важливу роль відіграють ЄКЕП та КРЕС. ЄКЕП виконує консультативні, координаційні та нормотворчі функції, однак її головне завдання – професійна та постійна оцінка судових систем країн-членів Ради Європи. Вона оцінює не окремих суддів, а ефективність роботи судів загалом за рекомендованими нею стандартами [20, с. 7]. У зв'язку з упровадженням ШІ у правосуддя, критерії ефективності також змінюватимуться, і його використання суддями враховуватиметься при оцінці роботи судової системи. КРЕС, створений у 2000 році Комітетом міністрів Ради Європи, є консультативним органом із питань незалежності, неупередженості та компетентності суддів. Він сприяє збереженню європейських стандартів у сфері правосуддя, розробляє висновки, організовує обмін досвідом і підтримує співпрацю між країнами [21]. Зокрема висновки КРЕС: № 14 «Судочинство та інформаційні технології» (2011), № 26 «Рухаючись вперед: використання асистивних технологій у судочинстві» (2023) є підтвердженням того, що вона зважаючи на можливий вплив ШІ на незалежність та неупередженість суддів, реагує на потенційні виклики використання таких технологій в правосудді у межах своєї компетенції.

Висновки. Таким чином, зважаючи на закріплення Конституцією України поділу державної влади на законодавчу, виконавчу та судову гілки влади, а також положення інших нормативних актів запропоновано суб'єктами впровадження та використання ШІ у правосудді України вважати: 1) Верховну Раду України загалом та її комітети – Комітет з питань правової політики та Комітет з питань цифрової трансформації; 2) Кабінет Міністрів України загалом та окремі органи виконавчої влади – Мінцифра, Мін'юст, МОН, Державна судова адміністрація України; 3) Вищу раду правосуд-

дя України; 4) Національну школу суддів України; 5) апарат суду; 6) органи суддівського врядування – з'їзд суддів, Рада суддів України. Беручи за основу широке розуміння поняття «публічна адміністрація» також наголошено на доцільності віднесення міжнародних організацій (зокрема, ЄКЕП, КРЕС) до суб'єктів публічного адміністрування впровадження та використання ШІ в правосудді України, оскільки вони виступають зовнішніми партнерами, які впливають на формування політики, стандартів та практик цифровізації правосуддя.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Терещук В.В. Поняття, ознаки та структура суб'єктів публічного адміністрування України. *Право і суспільство*. 2020. № 1 Ч. 2. С 89–94.
2. Курс адміністративного права України: підручник. Київ : Юрінком Інтер, 2018. 820 с.
3. Основи публічного адміністрування: посіб. для підготовки до іспиту / Ю.П. Битяк, Н.П. Матюхіна, М.С. Ковтун та ін.; за заг. ред. Н.П. Матюхіної. Харків: Право, 2016. 128 с.
4. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
5. Про перелік, кількісний склад і предмети відання комітетів Верховної Ради України дев'ятого скликання: Постанова Верховної Ради України від 29.08.2019 р. № 19-IX. *Відомості Верховної Ради*. 2019. № 35. Ст. 147.
6. Дніпров О.С. Парадигма виконавчої влади в Україні: адміністративно-правовий аспект: дис. ... д-ра юрид. наук; 12.00.07. Львів: Національний університет «Львівська політехніка», 2019. 498 с.
7. Про Кабінет Міністрів України: Закон України від 27.02.2014 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 13. Ст. 222.
8. Питання Міністерства цифрової трансформації України: Постанова Кабінету Міністрів України від 18.09.2019 р. № 856. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/856-2019-%D0%BF#n12>.
9. Про затвердження Положення про Міністерство юстиції України: Постанова Кабінету Міністрів України від 03.07.2014 р. № 228. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/228-2014-%D0%BF#Text>.
10. План діяльності Міністерства юстиції України на 2025–2027 pp. URL: https://minjust.gov.ua/objectives_of_public_policy.
11. Про затвердження Положення про Міністерство освіти і науки України: Постанова Кабінету Міністрів України від 16.10.2014 р. № 630. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/630-2014-%D0%BF#Text>.
12. Про затвердження Плану заходів з реалізації Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні на 2021–2024 роки: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 12.05.2021 р. № 438-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/438-2021-%D1%80#Text>.
13. Про затвердження Положення про Державну судову адміністрацію: рішення Вищої ради правосуддя від 17.01.2019 р. № 141/0/15-19. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/vr141910-19#Text>.
14. Белявська С.Ю. Державна судова адміністрація України як суб'єкт впровадження інновацій у судове управління в Україні. *Право і суспільство*. 2015. № 1. С. 110–116.
15. Про Вищу раду правосуддя: Закон України від 21.12.2016 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2017. № 7–8. Ст. 50.
16. План діяльності Вищої ради правосуддя на 2022–2024 pp. URL: https://hcj.gov.ua/sites/default/files/field/file/plan_diyalnosti_vyshchoyi_rady_pravosuddya_na_2022-2024_roky_19.08.21.pdf.
17. Про затвердження Типового положення про апарат суду: Наказ Державної судової адміністрації України від 08.02.2019 р. № 131. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0131750-19#Text>.
18. Положення про Раду суддів України: Рішення X позачергового з'їзду суддів України від 16.09.2010 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001415-10#Text>.
19. Про судоустрій та статус суддів: Закон України від 02.06.2016 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2016. № 31. Ст. 345.
20. Казакевич П. Оцінювання європейських судових систем як необхідний елемент ефективності роботи суду. *Слово Національної школи суддів України*. 2016. № 2(15). С. 6–21.
21. About the Consultative Council of European Judges. Council of Europe. URL: <https://www.coe.int/en/web/ccje/about-the-ccje>.